

TYT-AYT | TARİH

Öğrenmenin
EN Kolay
Yolu!

Destek
Serisi

Destek Defterim

"YKS'de En Büyük Desteğim"

TYT-AYT TARİH
Konularının
Ayrıntılı Anlatımı

notlar bölümü

destek
noktaları

Öğretmenin EL YAZISI ile

İhtiyacın Olan
HER ŞEY
Bu Defterde!

ens
Eğitimde Nitelikli Sayfa

Hüseyin KARA

Copyright © Bu kitabın her hakkı saklıdır.

Hangi amaçla olursa olsun,
bu kitabın tamamının ya da bir kısmının,
kitabı yayımlayan yayınevinin önceden
izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi
ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması,
yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN: 978-605-06793-2-8

2212 - 3 - 20

Sözel Branşlar Yayın Yönetmeni:

Mikail ÖZTAŞ

Yazar:

Hüseyin KARA

Editör:

Nuri SOYUDURU

Dizgi:

ens Dizgi Grafik

Santral: **0850 302 2090**

ENS Yayınları: **0549 805 37 82**

Matbaa:

ensyayinlari@gmail.com

[ensyayinlari](https://www.instagram.com/ensyayinlari)

[Ens Yayınları](https://www.facebook.com/EnsYayinlari)

SUNUŞ

Kıymetli Öğrencilerimiz,

Bu zamana kadar pek çok sınavda ter döktünüz, göz nuru döktünüz; bundan sonra da hayatınızda önem arz eden pek çok sınavla karşılaşacaksınız. Üniversite sınavı belki de bu sınavların en kapsamlısı ve yorucu olanıdır. Ülkemizde pek çok öğrencinin ana sorunu, üniversite sınavına hazırlık döneminde “temel eksikliği”dir. **ENS Yayınları** olarak bu eksikliği gidermek amacıyla hazırladığımız “**DESTEK SERİSİ TARİH DESTEK DEFTERİM**”i sizlere ulaştırmanın sevincini yaşıyoruz. İnsanı sınavlardan çok bilmediklerinin korkuttuğunu, hayatın kendisinin de bir sınav olduğu gerçeğini göz ardı etmeden söyleyebiliriz.

ENS Yayınları Destek serisinin her bir ürünü, öğrenilemeyen ya da eksik öğrenme neticesinde unutulmuş, yani bilinmeyen konulara ışık tutmak, bu konularla ilgili kalıcı öğrenme sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

ENS Yayınları Destek Defterim serisinin her bir defteri detaylı konu anlatımlarıyla destek noktalarıyla, destek sorularıyla ve konu içerisindeki örnek sorularıyla, konuları en iyi şekilde kavramanızı ve pekiştirmenizi sağlayacaktır.

Ustabaşı olmanın yolu pratik yapmaktan geçmektedir. Çoğu öğrenci önceki dönemlerde aynı konunun işlendiğini ancak unutulduğunu itiraf etmektedir. Kalıcı öğrenme, yaparak-yaşayarak ve tekrar ederek çalışmayı gerektirir. Biz de kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirebilmenize yardımcı olmak için uzman öğretmenlerimiz tarafından hazırlanan “**Destek Defterim**” serisini sizlerin beğenisine sunuyoruz.

ENS Destek Defterim’in tamamı kademeli ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirecek biçimde hazırlanmıştır.

Bu defterin hazırlanmasında emeği geçen Hüsna Kara’ya, Biltan Böyükocakoğlu’na, Mehmet Çağlak’a, Bünyamin Bayraktutar’a, Selami Kara’ya, Göksu Çetin’e, Seyfettin Aydın’a, Sedat Kocakaya’ya, Tuna Deniz Doğan’a, Fatih Haykır’a, Binnaz Aksay’a, Ali Tuğrul Gürbüz’e, Alptuğ Daşkın’a, Arda Emirhan Yalçın’a, Yusuf Doluay’a, Haşim Durak’a, Alper Eliri’ye; Dizgi – Tasarım Uzmanımız Raşit SAVAŞ’a ve editörümüz Nuri SOYUDURU’ya sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Unutmayın ki hayat mücadelelerle dolu ve uzun bir yolculuktur. Bu uzun yolculukta size DESTEK olmak bizim en büyük sevinç ve gurur kaynağımız olacaktır.

ENS YAYINLARI

İçindekiler

1. ÜNİTE:	TARİH VE ZAMAN	7
2. ÜNİTE:	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ	18
3. ÜNİTE:	ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA	41
4. ÜNİTE:	İLK VE ORTA ÇAĞ'DA TÜRK DÜNYASI	50
5. ÜNİTE:	İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU	67
6. ÜNİTE:	TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ	83
7. ÜNİTE:	YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ	94
8. ÜNİTE:	BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ	108
9. ÜNİTE:	DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER	120
10. ÜNİTE:	BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ	124
11. ÜNİTE:	DÜNYA GÜCÜ OSMANLI DEVLETİ	130
12. ÜNİTE:	SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	145
13. ÜNİTE:	KLASİK ÇAĞ'DA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ	149
14. ÜNİTE:	DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ	154
15. ÜNİTE:	DEĞİŞİM ÇAĞINDA OSMANLI VE AVRUPA	166
16. ÜNİTE:	ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGELER STRATEJİSİ (1774-1914)	178
17. ÜNİTE:	DEVİRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ	188
18. ÜNİTE:	SERMAYE VE EMEK	206

19. ÜNİTE: XIX. VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN GÜNDELİK HAYAT.....	208
20. ÜNİTE: XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA.....	210
21. ÜNİTE: MİLLÎ MÜCADELE.....	231
22. ÜNİTE: ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI.....	267
23. ÜNİTE: İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE TÜRKİYE ve DÜNYA.....	285
24. ÜNİTE: II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA.....	297
25. ÜNİTE: II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA.....	305
26. ÜNİTE: TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE.....	309
27. ÜNİTE: XXI. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA.....	315
28. ÜNİTE: ÇAĞDAŞ DÜNYA TARİHİ.....	320
CEVAP ANAHTARI.....	336

Notlarım

I. ÜNİTE: TARİH VE ZAMAN

İnsanlığın Hafızası Tarih Bilimi

- Tarih, insanların başından geçen olayları ve edindiği tecrübeleri nesillerden nesillere aktarmasıyla meydana gelmiştir.
- Geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki en güvenilir köprü tarihtir. Tarih insanlığın ortak hafızasıdır.

Tarihin Tanımı

İnsan topluluklarının geçmişteki faaliyetlerini ve birbiriyle olan ilişkilerini;

- **Yer** ve **zaman** belirterek,
- **Neden-sonuç** ilişkisi içerisinde,
- **Belgelere** dayalı olarak,
- **Objektif** (tarafsız-nesnel) bir şekilde inceleyen sosyal bir bilimdir.

Tarih Bilimi ile İlgili Görüşler

Herodot (MÖ 484-425)

Tarih, insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yolu ile edinilen bilgidir.

Ahmet Cevdet Paşa (1822-1895)

Tarih, bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.

İbn-i Haldun (1334-1406)

Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkında bilgi derindir.

Edward Hallett Carr (1892-1982)

Tarih, tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim ve geçmişle günümüz arasında bitmeyen bir diyalogdur.

Leopold Van Ranke (1795-1886)

Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisi ile ortaya çıkar.

Halil İnalçık (1916-2016)

Gerçek tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

Destek Noktası

- Tarihin babası olarak bilinen Herodot, "Tarafsız Tarih Yazıcılığı" yapmıştır.
- Ranke "Bilimsel Tarih Yazıcılığı'nın" öncülüğünü yapmıştır.
- Halil İncal, "Tarihçilerin Kutbu" olarak adlandırılmıştır.

Tarihin Konusu

- Zaman içerisinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, değişimleri ve insan eylemleri sonucunda ortaya çıkan eserlerdir.
- İnsan faaliyetleri, olaylar ve olgular şeklinde ortaya çıkmıştır.

Olay (Vaka)

- * Tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, ekonomik, dinî ve kültürel konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.
- * Başlangıçları ve bitişleri bellidir.
- * Kendine özgü özellikleri vardır.
- * Somut bilgi içerir, biriciktir ve tekrarı olmaz.

Olgü (Vakia)

- * Tarihte insanları etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen gelişmelerdir.
- * Geneldir, süreklilik gösterir ve soyuttur.
- * Başlangıç ve bitiş zamanı kesin olarak belli değildir. Süreç odaklıdır.

Örnekler

- * 751 Talas Savaşı
- * 1071 Malazgirt Savaşı
- * 1789 Fransız İhtilali
- * 1914-1918 I. Dünya Savaşı

Örnekler

- * Türkler arasında İslamiyet'in yayılması
- * Anadolu'nun Türkleşmesi
- * Milliyetçilik akımının yayılması
- * Komünizm ideolojisinin yayılması

Ağrı Dağı

Dağın oluşumu insanları etkilemediği için tarihin konusu değildir.

Destek Noktası

Doğa olaylarının oluşumu tarihin konusu değildir.

1999 Gölcük Depremi

Gölcük depreminde insanlar etkilendiği için tarihin konusudur.

Tarihin konusu insandır. Meydana gelen doğa olaylarından insan etkilenmezse tarihin konusu olmaz.

- Geçmişte yaşanmış bir olay ancak onu tercih edip araştıran bir tarihçi tarafından incelenirse "tarihî olay" haline gelir. Tarihî olayların meydana gelmesinde etkili olan nedenler genel ve özel olarak ikiye ayrılır.
- Genel nedenler birden fazla olayın oluşmasında etkili olurken özel nedenler tek bir olayın oluşmasında etkili olur.
- Toplulukların göç etmesinde kuraklık ve salgın hastalıklar genel nedenlere örnektir.
- Almanya ve İngiltere'nin rekabeti ise I. Dünya Savaşı'na yol açan özel nedenlere örnektir.

Tarih Biliminin Yöntemi

- Her bilimin kendine özgü bir yöntemi vardır. Fen Bilimlerinin yöntemi deney ve gözlemdir.
- Sosyal bir bilim olan Tarih ise bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için yöntem olarak kaynakları (belgeleri) kullanır.

Tarihte yaşanan olayların tekrarı olmadığı için deney ve gözlem yöntemi kullanılamaz.

Tarih Biliminde Kullanılan Kaynaklar

- Tarihî bilgiye ulaşmamızı sağlayan malzemelere kaynak denir.

Kaynaklar

Ana (Birinci El) Kaynaklar

- * Olayların yaşandığı döneme ait kaynaklardır.
- * Olaylara şahit olanlar ve olayların kahramanları tarafından yazılmışlardır.
- * Örneğin Lidyalılara ait metal paralar, Mustafa Kemal Atatürk'ün NUTUK adlı eseri.

İkinci El Kaynaklar

- * Olayların yaşandığı döneme yakın ya da ana kaynaklardan faydalanılarak yazılan kaynaklardır.
- * Örneğin Turgut Özakman'ın "Şu Çılgın Türkler" adlı eseri, ENS Tarih Destek Defterim.

Kaynakların Sınıflandırılması

Sözlü	Yazılı	Sesli ve Görüntü	Gerçek Eşya ve Nesneler (Yazısız)
✓ Efsaneler ✓ Destanlar ✓ Mitler ✓ Menkıbeler	✓ Tabletler ✓ Kitabeler ✓ Anlaşmalar ✓ Paralar ✓ Fermanlar ✓ Anallar ✓ Gazeteler ✓ Dergiler	✓ Resimler ✓ Fotoğraflar ✓ Videolar ✓ Filmler ✓ Haritalar ✓ Ses kayıtları	✓ Arkeolojik buluntular ✓ Tarihî eşyalar ✓ Heykeller ✓ Silahlar

Tarihin Sınıflandırılması

Tarih bilimi olayları zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırır.

Zaman	Mekân	Konu
Kronoloji	Coğrafya	İnsan faaliyetleri
✓ 17. yüzyıl ✓ Yakın Çağ ✓ Yavuz Devri ✓ 1453 yılı ✓ Fetret Devri	✓ Orta Asya Tarihi ✓ Avrupa Tarihi ✓ Ankara Tarihi	✓ Türk Tarihi ✓ Osmanlı Tarihi ✓ Siyasi Tarih ✓ Kültür Tarihi ✓ Dinler Tarihi

Örnekler

- 18. yüzyılda Bolu ilinde hanlar
Zaman   Mekân   Konu
- Osmanlı Siyasi Tarihi
Konu
- Afrika Tarihi
Mekân

Destek Noktası

Tarihin araştırılmasını, incelenmesini ve öğretimini kolaylaştırmak için;

- ✓ Sınıflandırma yapılır.
- ✓ Yardımcı bilim dallarından yararlanır.
- ✓ Dönemlendirme yapılır.

DESTEK SORUSU 1

Tarih çok geniş alana sahiptir. Bundan dolayı diğer bilim dallarının yardımına ihtiyaç duyar. Bu bilim dallarından birisi de yazısız ve yazılı belgelerin bulunmasını sağlayan arkeolojidir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinin yazılı bir arkeolojik belge olduğu söylenebilir?

- A) Seramik kaplar   B) Ok   C) Yay
D) Metal paralar   E) Ucu sivriltilmiş mızrak

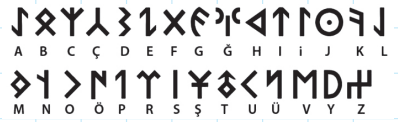
Tarihe Yardımcı Bilim Dalları

➤ Tarih, çok geniş bir inceleme alanına sahip olmasından dolayı diğer bilim dallarının yardımına ihtiyaç duymuştur.

Bilim Dalı	Açıklaması
Arkeoloji	Kazı bilimidir. Su ve toprak altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.
Kronoloji	Zaman ve takvim bilimidir. Olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur. Tarihî olaylar arasında bağlantı kurmamızı sağlar.
Coğrafya	Yeryüzü ve iklim bilimidir. İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini inceler.
Antropoloji	İrk bilimidir. İnsan ırklarının kökenlerini ve özelliklerini inceler.
Nüvizmatik	Eski madenî paraları inceleyen bilimdir. Meskûkât olarak da bilinir. Paralar ; ✓ Hükümdarların saltanat süresinin ve devletlerin ekonomik güçlerinin göstergesidir. Kullanılan figürlerle sanat biçimlerini belirtir. ✓ Tarihî Çağları (yazı sonrası dönemi) aydınlatır.
Paleografya	Eski yazı bilimidir. Yazı ve alfabeleri inceler.
Epigrafya	Kitabe-yazıt bilimidir. Tarihî yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceler.
Etnografya	Kültür bilimidir. Toplumların yaşayışlarını, hayat tarzlarını, gelenek ve göreneklerini inceler.
Heraldik	Arma bilimidir. Devletlerin özellikleri hakkında bilgi verir.
Sicilografi	Mühür bilimidir.
Kimya	Karbon 14 denen bir metotla fosillerin ve tarihî kalıntıların yaşları öğrenilir.
Teoloji	Tanrı kavramı ve din olgusunu inceler.

Kök Türk Alfabesi (Orhun)

Osmanlı Arması

Filoloji	Dil bilimidir. Dillerin tarihini ve gelişimini inceler.
Onomastik	Yer adları bilimidir. Toponimi olarak da bilinir.
Diplomasi	Antlaşma ve vesika bilimidir. Uluslararası ilişkileri inceler.
Şecere	Soy bilimidir.
Antroponimi	Kişi adları bilimidir.
Hukuk, Edebiyat, Sanat Tarihi, Ekoloji, Psikoloji, İstatistik, Sosyoloji ve Felsefe bilimine yardımcı diğer bilim dallarıdır.	

1926 Ankara Antlaşması

Arkeoloji, Etnografya, Antropoloji, Coğrafya bilim dalları Tarih Öncesi Dönemleri aydınlatmada etkilidir.

Tarih Öğrenmenin Faydaları

- Atalarımızı tanımak ve geçmişimiz hakkında bilgi sahibi olmak.
- Geçmişteki hatalarımızdan ders çıkarmak.
- Geleceğimize yön vermek.
- Vatan ve millet sevgisine sahip olmak.
- Millî ve manevî değerlerimizi geliştirmek.
- Çok yönlü düşünebilmek, empati kurmak, sorgulama ve eleştiri yapmak.

Geçmişlerini bilmeyen milletler geleceğine yön veremezler.

Tarih Bilimiyle Uğraşanların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

- Tarihî olayın yaşandığı **dönemin koşulları** dikkate alınmalıdır.
- Objektiflik için önemlidir.
- Olayın üzerinden **belli bir süre** geçmelidir.
- Olayın yaşandığı mekânda araştırma yapılmalıdır.
- Tarihte kesin doğrular ve kanunlar konulamaz. Çünkü tarihî bilgi bulunan yeni belge ve bulgularla değişebilir.
- Objektifliğe (tarafsızlık- nesnellik) dikkat edilmelidir.
- Tarihte deney ve gözlem yöntemi kullanılamaz.

Tarih Araştırmalarda Kullanılan Yöntemler	
Tarama (Kaynak Arama)	Araştırılan konu ile ilgili tüm kaynaklar bulunur.
Tasnif (Sınıflandırma)	Kaynaklar zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırılır.
Tahlil (Analiz-Çözümleme)	Kaynakların orijinal olup olmadığı incelenir.
Tenkrit (Eleştiri)	Kaynaklar ciddi bir eleştiri süzgecinden geçirilir.
Terkip (Sentez)	Çalışmaların birleştirilip, bir araya getirilerek sonuca gidilmesidir.

Tarih Yazıcılığının Geçirdiđi Ařamalar	
Hikâyecî (Rivayetçi) Tarih Yazıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Olaylar mit, masal ve efsanelere dayalı olarak aktarılır. ✓ Anlatımda yer ve zamana yer verilirken, neden ve sonuç ilişkisine dikkat edilmez. ✓ Temsilcisi Herodot'tur.
Pragmatik (Öğretici) Tarih Yazıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Millî ve manevi değerleri ön plana çıkarmak için yazılmıştır. ✓ Zaferler ve kahramanlıklar aktarılır. ✓ Objektifliğe aykırıdır. ✓ Temsilcisi Thukydides' tir.
Kronik Tarih Yazıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Olaylar oluş sırasına göre verilir. ✓ Hitit krallarının yazdığı Anal denen yıllıklar en iyi örnekleridir.
Bilimsel Tarih Yazıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 19. yüzyılda ortaya çıkan tarih yazıcılığıdır. ✓ Neden-nasilci anlayışlı tarih yazıcılığı ile tarihin bilimsel yönü ortaya konur. ✓ Belgelere dayanılarak, objektif bir biçimde tarihi ele alır. ✓ Temsilcisi Leopold Van Ranke'dir.
Şehnamecilik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tarihte ön plana çıkan önemli karakterlerin kahramanlıklarının anlatıldığı, Osmanlı Devleti'ndeki ilk tarih yazıcılığıdır.
Vakanüvislik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Osmanlı Devleti'ndeki resmî tarih yazıcılığıdır. ✓ Olay yeri yazarlarıdır. ✓ İlk Osmanlı vakanüvisti Mustafa Naima Efendi'dir.

Zaman ve Takvim

- İnsanlar, hayatlarını planlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için zamanı çizelgelere ayırmıştır. Bu durum takvimlerin oluşmasını sağlamıştır.
- Güneş yılı esaslı ve Ay yılı esaslı olarak takvimler hazırlanmıştır.

Güneş yılı	Ay yılı
✓ Güneşin hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır.	✓ Ayın hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır.
✓ Bir yıl 365 gündür.	✓ Bir yıl 354 gündür.
✓ İlk kez Mısırlılar kullanmıştır.	✓ İlk kez Sümerler kullanmıştır.

- Takvimin kullanılması **Astronomi** bilimi ile uğraşıldığının göstergesidir.
- Takvimlerin başlangıçları toplumdan topluma değişebilir.
- Takvimlere farklı medeniyetlerin katkı yapması takvimin insanlığın ortak medeniyet ürünü olmasını sağlamıştır.

Destek Noktası

Müslümanlar Hicret yılını, Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğum yılını, Yunanlılar Olimpiyatların başlangıcını, Türkler Nevruz Bayramını takvimlerine başlangıç olarak kabul etmişlerdir.

Türklerin Kullandığı Takvimler

- Türkler değişime ve etkileşime açık bir toplum olduğu için tarihte birçok takvim kullanmıştır. Bunlar;

12 Hayvanlı Türk Takvimi

- ✓ Türklerin kullandığı ilk takvimdir. Güneş yılı esaslıdır.
- ✓ Yıllar hayvan adları ile gösterilmiş ve 12 yılda bir devretmiş, başa dönmüştür.
- ✓ Aylar I, II, III. ay olarak ifade edilmiştir.
- ✓ Türklerden başka Çin, Tibet ve Moğollar da bu takvimi kullanmışlardır. Bu durum Türklerle etkileşime girildiğinin göstergesidir.

12 Hayvanlı Türk Takvimi

Destek Noktası

Türklerin 12 Hayvanlı Türk takvimini kullanması hayvancılıkla ve Astronomi bilimi ile ilgilendiklerinin göstergesidir.

Hicri (Kamerî) Takvim

- ✓ Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte Araplardan etkilenecek kullandıkları takvimdir.
- ✓ Ay yılı esaslıdır.
- ✓ 638 yılında Hz. Ömer Dönemi'nde hazırlanmıştır.
- ✓ Başlangıç yılı 622 Hicret Olayı'dır.
- ✓ 1 Ocak 1926'ya kadar kullanılmıştır.
- ✓ Günümüzde dinî gün, ay ve bayramların belirlenmesinde kullanılır.

Hicri Takvim

Muharrem	Safer	R.evvel
R.ahir	C.evvel	C.ahir
Recep	Şaban	Ramazan
Şevval	Zilkade	Zilhicce

Celali Takvim

- ✓ Selçuklu Sultanı Celalettin Melikşah zamanında Ömer Hayyam tarafından hazırlanmıştır. Güneş yılı esaslıdır.
- ✓ Başlangıç yılı 1079'dur. Başlangıç ayı mart ayıdır. (Nevruz Bayramı)
- ✓ Mali sistemi, iyileştirmek ve düzenini geliştirmek için oluşturulmuştur.
- ✓ Selçuklulardan başka bu takvimi Babür Devleti de kullanmıştır.

Rumi Takvim

- ✓ Osmanlı Devleti'nde 1678 yılında mali işlerin düzenlenmesi amacıyla hazırlanmış. 1839 yılında devletin tüm resmî işlerinde kullanılmıştır.
- ✓ Güneş yılı esaslıdır. Ülkemizde Mali takvim olarak da bilinir.
- ✓ Mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Miladi takvim ile arasında 584 yıl fark vardır.

Miladi Takvim

- ✓ Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvimdir. Güneş yılı esaslıdır. 1 yıl 365 gün 6 saattir.
- ✓ 1 Ocak 1926'dan itibaren Türkiye tarafından kullanılmaya başlanmıştır.
- ✓ Başlangıç yılı Hz. İsa'nın doğum yılı "0" (Milat) dir.
- ✓ Kökeni Mısırlılara aittir. İyon, Yunan ve Roma medeniyetlerinin katkılarıyla. Miladi takvim ortaya çıkmıştır.
- ✓ Miladi takvime, Roma İmparatoru Jül Sezar ve Papa XIII. Gregoryus katkı yaptığı için Jülyen ve Gregoryen takvimi de denir.

Destek Noktası

Miladi takvimde her yıl artan 6 saatlik süreler dört yılda bir toplanır ve elde edilen 24 saat bir gün olarak dördüncü yılın şubat ayına eklenir. Bundan dolayı 28 günden oluşan şubat ayı dört yılda bir 29 gün sürer ve o yıla artık yıl denir.

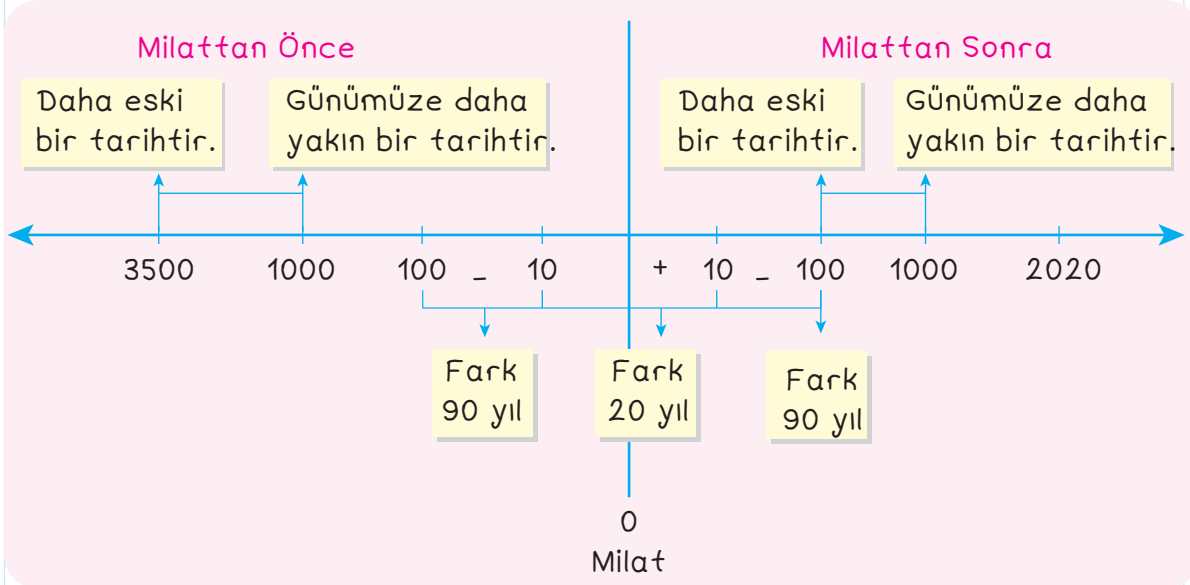

Tarihin Dönemlendirilmesi: Milat, Çağ, Yüzyıl

- Tarihin çok geniş bir alana sahip olması nedeniyle Tarihçiler binlerce yıllık geçmişin araştırılmasını ve öğrenilmesini kolaylaştırmak amacıyla Tarihi dönemlendirmiş, çağlara ve yüzyıllara ayırmışlardır.
- Tarihi, çağlara ayırma fikrini ilk benimseyenler Hristiyan Teologlar olmuştur. Bunlardan birisi olan Aereius Augustinus dinî olarak tarihi 6 çağa ayırmıştır.
- Avrupalı tarihçi Thamson da Üç Çağ Sistemi ayırımını yapmıştır.
- Tarihin dönemlendirilmesiyle ilgili çalışmalara Müslüman tarihçiler de katılmıştır. Süleyman Hüsni Paşa, İslam ve Türk tarihini merkeze alarak bir çağ ayırımı yapmıştır.

Milat Kavramı

- Hz. İsa'nın doğum yılına Milat (0) denir. Aşağıdaki tabloda milat ile ilgili tarihlerin özellikleri verilmiştir.

Gün, ay ve yılın birlikte verildiği tarihler, en net tarihlerdir. 29 Ekim 1923 tarihi 1453 tarihine göre daha nettir.

Yüzyıl Hesaplamaları

- Verilen tarih bir veya iki basamaklı sayı ise daima I. yüzyıldır.

Örnekler

MÖ 16
I.yy

MS 99
I.yy

MÖ 7
I.yy

MS 10
I.yy

- Verilen tarih üç veya daha fazla basamaklı bir sayı ise yüzler basamağına bir eklenir.

Örnekler

$$\begin{array}{r} \text{MÖ } 716 \\ + \quad 1 \\ \hline 8.\text{yy} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{MS } 918 \\ + \quad 1 \\ \hline 10.\text{yy} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{MÖ } 8000 \\ + \quad 1 \\ \hline 81.\text{yy} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{MS } 1999 \\ + \quad 1 \\ \hline 20.\text{yy} \end{array}$$

Yarım, Çeyrek Hesaplamaları

- Verilen tarihin bir ve ikinci basamaklarına bakılarak yarım ve çeyrek tarihleri bulunur.
- Yarım ve çeyrek tarih ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Milattan Önce (MÖ)				Milattan Sonra (MS)			
99 - 0 1. yüzyıl				0 - 99 1. yüzyıl			
99 - 50 1. Yüzyılın ilk yarısı		49 - 0 1. Yüzyılın ikinci yarısı		0 - 49 1. Yüzyılın ilk yarısı		50 - 99 1. Yüzyılın ikinci yarısı	
99-75 1. çeyrek	74-50 2. çeyrek	49-25 3. çeyrek	24-0 4. çeyrek	0-24 1. çeyrek	25-49 2. çeyrek	50-74 3. çeyrek	75-99 4. çeyrek
↑ 0 (MİLAT)							

Örnekler

MÖ 759 → 8.yy, I.Yarı, II. Çeyrek

MS 1453 → 15.yy, II. Yarı, III. Çeyrek

DESTEK SORUSU 2

Milattan önceki tarihlerin sayısal değeri büyüdükçe günümüzdten daha uzak bir tarihi ifade eder. Milattan sonraki tarihlerde ise sayısal değeri küçüldükçe günümüze daha uzak bir tarihi ifade eder.

Milad kavramı ile ilgili verilen bu bilgilere göre, aşağıdaki tarihlerden hangisi günümüze daha yakın bir tarihi ifade eder?

A) MÖ 3500

B) 375

C) 1000

D) MÖ 10

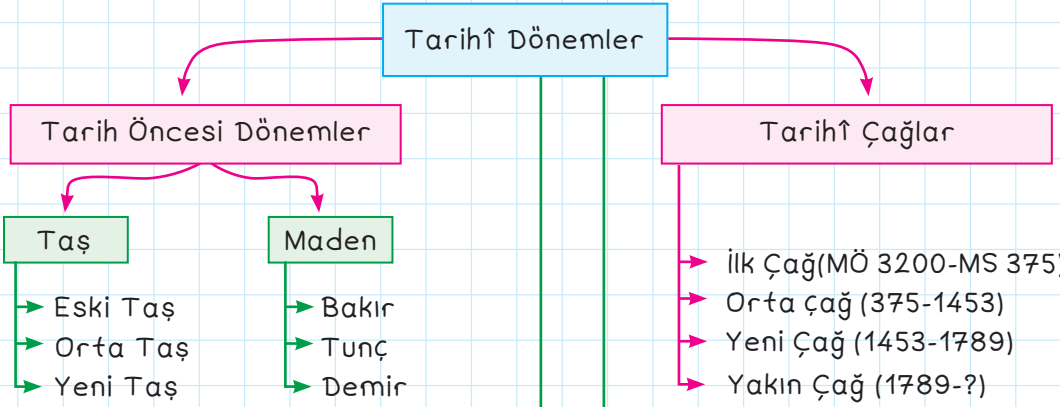
E) 100

II. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Yazının İcadından Önce İnsan

Tarihçiler, geçmişi yazının icadını esas alarak iki ana bölüme ayırmışlardır. Yazının icadından önceki dönemlere **Tarih Öncesi Çağlar**, sonrasındaki dönemlere **Tarihî Çağlar** adını vermişlerdir.

Aşağıdaki tabloda Tarihî Dönemler ve özellikleri verilmiştir.

Ayırım: Kullanılan araç ve gereçler

- Sırasıyla taş, toprak ve maden dönemleri yaşanmıştır.
- Etkileşim ile bazı toplumlar dönem atlamışlardır.
- Bazı toplumlar aynı zamanda farklı dönemleri yaşamışlardır.
- Tarih Öncesi Dönemleri sırasıyla yaşayan toplumlar özgün ve etkileşimin çok az olduğu medeniyetlerdir.
- Tarih Öncesi Dönemlerde yazılı belgeler yoktur.

Ayırım: Evrensel olaylar

- Çağların başlangıçları ve bitişleri insanlığı derinden etkileyen olaylardır.
- Tarihî Çağlar arasında siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar vardır.
- Etkileşim ve iletişim arttıkça Tarihî Çağların süreleri günümüze yaklaştıkça kısalmıştır.
- Tarihî Çağlarda yazı bulunduğu için bilgiler daha kesin ve nettir.
- Tarihî Çağların başlangıç ve bitişleri toplumdan topluma değişebilir.

DESTEK SORUSU 3

Bir ören yerinde yapılan kazıda en alttan üst katmana doğru taş baltalar, seramik kaplar ve demirden yapılmış silahlar bulunmuştur.

Bu ören yerinde sence ne oldu?.....

Tarih Öncesi Dönemler (Prehistorik Dönem)

Taş Devirleri

Eski Taş (Paleolitik- Kaba Taş) Dönemi

- İnsanlığın en uzun ve karanlık geçen dönemidir.
- iklim soğuk ve insan hayatında belirleyicidir.
- İnsanlar mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşamlarını sürdürmüş, mağara duvarlarına resimler çizmişlerdir.
- İnsanlar, **avcılık** ve **toplayıcılık**la geçimlerini sağlamış, **küçük gruplar** halinde **göçebe** yaşamışlardır.

Klan Şeklinde Yaşam

Avcı ve Toplayıcı İnsanlar

- Bu dönemde insanların alet yapma becerisi çok gelişmemiştir.
- Fransa - **Lascauks**, İspanya- **Altamira** Mağaraları dünyadaki ilk yerleşim merkezleridir.
- İstanbul- **Yarımburgaz**, Antalya- **Beldibi**, **Belbaşı** ve **Karain** Mağaraları Türkiye'deki ilk yerleşim merkezleridir.

Destek Noktası

Mağara resimleri insanların ilk sanatsal faaliyetleridir.

Destek Noktası

Avcılığı erkekler, toplayıcılığı kadınlar yapmıştır. Bu durum da cinsiyete dayalı iş bölümünü ortaya çıkarmıştır.

Orta Taş (Mezolitik- Yontma Taş) Dönemi

- Eski Taş Devri yaşam koşulları ve yaşam şekli devam etmiştir.
- iklim sıcaklığı artmış ve insanlar mağaralardan çıkmaya başlamışlardır.
- **Ateş** denetim altına alınmıştır. Ateş sayesinde insanlar aydınlanmış, ısınmış, yiyecekleri pişirmiş ve korunmuşlardır.
- İnsanlar bu dönemde ucu sivriltilmiş mızraklar, taş baltalar, çakmaktaşı ve obsidyen kullanarak **Mikrolit** adı verilen küçük araç-gereçler yapmışlardır.
- Bu döneme ait yerleşim yerlerine ilk defa Güney Tacikistan-**Kuldara Bölgesi**'nde rastlanmıştır.
- Antalya-**Beldibi**, Ankara-**Macunçay**, Göller Yöresi- **Baradiz** ve Samsun-**Tekkeköy** bu döneme ait Türkiye'deki yerleşim merkezleridir.

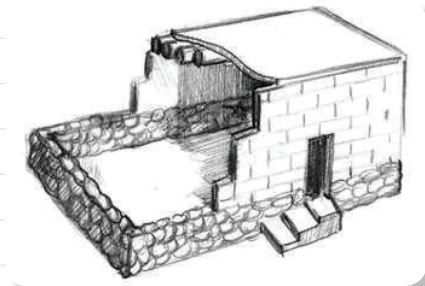
Taş Araçlar

Yeni Taş (Neolitik- Cilalı Taş) Dönemi

- Yabani tahılların yetiştirilmeye başlanması ile insanlar ilk kez **tarımsal faaliyetlere** başlamıştır.
- Tarımsal faaliyetler sonucu insanlar **yerleşik hayata** geçmiştir.
- Barınmak için **ev kültürünü** yaygınlaştıran insanlar **ilk köyleri** kurmuştur.
- İnsanlar hayvanları (koyun, keçi, inek vb.) evcilleştirmiş. Bitki liflerinden elbise yapmışlardır.
- İnsanlar ihtiyaç fazlası üretim elde etmiş. Bu gelişme takas usulü ticareti başlatmıştır.
- Tarımsal faaliyetlerin başlaması **insan emeğine ihtiyacı** ortaya çıkarmış. Bu durum **köleciliği** başlatmış, kölecilik de **sınıf farklılıklarının** oluşmasına sebep olmuştur.
- **Dolmen** ve **Menhir** denen anıt mezarlar yapılmıştır.
- Bu dönemde Batı Anadolu'da avluların geniş olduğu **Megaron tipi evler** yapılmıştır.

Cilalı Taş Yaşamı

Megaron Tipi Ev

Destek Noktası

Megaron tipi ev Anadolu'da özel mülkiyetin olduğunun kanıtıdır.

Destek Noktası

Tohumluk, su kanalları, saban ve oraklar bir yerde kesin olarak tarım yapıldığının göstergesidir.

- Toprağın çamur haline getirilip pişirilmesi yöntemi ile insanlar çanak-çömlek yapımına başlamıştır.
- Diyarbakır- **Çayönü**, Konya -**Çatalhöyük**, Şanlıurfa- **Göbeklitepe**, Gaziantep- **Sakçagözü** bu döneme ait Türkiye'deki yerleşim merkezleridir.

DESTEK SORUSU 4

Dünyadaki ilk yerleşim yeriyim. ...., ...

Türkiye'deki ilk yerleşim yeriyim. ....